

Nr 115.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse för B. Larsson med flera från vissa dem enligt kontrakt åliggande förpliktelser; given Stockholms slott den 14 februari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

J. B. Johansson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDAVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Johansson anför:

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 24 november 1916 upplät styrelsen för lantbruksinstitutet vid Ultuna genom kontrakt den 5 mars 1920 till stenhuggaren B. Larsson i Uppsala, landstingsmannen G. Arnelius i Leufsta och riksdagsmannen K. A. Borg i Skutskär för en tid av 20 år, räknat från och med den 15 mars 1920, rättighet att å de i närheten av torpen Vipängen, Hälltorp och Svia under Ultuna egendom belägna fyndigheter bryta svart granit (diorit) mot en avgift av 15 kronor för varje kubikmeter bruten och bortförd sten av viss användbarhet, vilken avgift skulle årligen erläggas under de två första åren av avtalstiden för minst

100 kubikmeter med 1,500 kronor och under de följande 18 åren för minst 200 kubikmeter med 3,000 kronor.

Sedan Arnelius försatts i konkurs samt av de två personer, vilka tecknat borgen för kontraktet, den ene inställt sina betalningar och den andre icke vidare kunde anses vederhäftig för sin borgensförbindelse, har Kungl. Maj:t på därom av styrelsen för lantbruksinstitutet vid Ultuna gjord hemställan genom beslut den 24 november 1922 bemyndigat styrelsen att, med annullerande av ovanberörda kontrakt, med Larsson avsluta nytt avtal ej ofördelaktigare för kronan än ett av Larsson uppgjort förslag innebure och med fullt betryggande säkerhet för arbetets behöriga fullgörande.

Enligt vad ordföranden i nämnda styrelse, landshövdingen Hjalmar Hammarskjöld, i skrivelse den 26 april 1929 på förekommen anledning meddelat, hade styrelsen emellertid icke kommit i tillfälle att använda ovanberörda, den 24 november 1922 givna bemyndigande, enär Larsson icke ställt säkerhet för det nya avtalets behöriga fullgörande; och vore vid sådant förhållande förenämnda den 5 mars 1920 upprättade kontrakt fortfarande gällande.

I skrivelse den 30 september 1928 har Larsson, med förmälan att Arnelius och Borg några år efter kontraktets undertecknande frånträtt kontraktet samt att Borg därefter ensam övertagit brytningsrätten mot erläggande av den på honom belöpande tredjedelen av minimiavgiften eller 1,000 kronor om året, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte befria honom från de förpliktelser, vilka han genom ovanberörda kontrakt åtagit sig.

I ärendet hava infordrade utlåtanden avgivits av styrelsen för lantbruksinstitutet vid Ultuna den 7 mars 1929, av lantbruksstyrelsen den 26 i samma månad, av Sveriges geologiska undersökning den 10 maj 1929 samt av statskontoret den 30 i sistnämnda månad.

Till stöd för sin ansökan anför *sökanden* i huvudsak följande.

Larsson hade till en början företagit provbrytning för bearbetning av stenen för av Larsson i Uppsala bedriven stenhuggerirörelse, i vilken tillverkades mindre gravvårdar och andra smärre arbeten i dekorativt syfte, till vilka diorit användes. Det visade sig emellertid att, sedan de med slipade ytor utförda arbetena under några månaders tid varit utsatta för väder och vind, dioriten vore behäftad med s. k. blindsläppor, d. v. s. genomgående smala sprickor, som syntes vara fyllda med någon lösare bergart. Dessa släppor hade icke kunnat iakttagas å de råa stenytorna utan hade framträtt först, när stenen slipats. Berörda förhållande föranledde, att stenen vore fullständigt oanvändbar. Vid försäljning av dioriten i rätt tillstånd för export, för vilket ändamål brytningsrätten huvudsakligast förvärvats, inginge såsom ett oeftergivligt villkor, att stenen skulle vara felfri, vilket Larsson naturligen icke kunnat garantera. Larsson hade icke heller i sin egen stenhuggerirörelse kunnat låta bearbeta stenen i och för försäljning av färdiga arbeten, enär fara alltid föreläge, att blindsläpporna skulle framträda. Under de senare åren hade Larsson därför icke kunnat verkställa brytning av dioriten annat än i högst ringa omfattning och endast då densamma kunnat begagnas till komplettering, exempelvis såsom

underlag till gravvårdar, enär stenen då icke behövde slipas. I sådana fall torde likväl med lika stor fördel kunnat användas annan sten än diorit. Det vore uppenbart, att dioritens beskaffenhet vid kontraktets underskrivande varit Larsson fullkomligt obekant. Larsson hade då icke ägt kännedom om att stenarten kunde förete en sådan egendomlighet som den nu påpekade utan hade Larsson stött sig endast på utlåtande från geologiskt utbildade sakkunniga samt på stenens utseende i de oslipade brottyterna.

Sökanden åberopar av två stenhuggare avgivet intyg, enligt vilket i den diorit, som brytes å ifrågavarande platser, förekomme s. k. blindsläppor, vilka bleve synliga först vid stenens bearbetande samt någon tid efter det stenen slipats framträdde,] såsom öppna sprickor i densamma. En följd av detta förhållande bleve, att dioriten vore oanvändbar för tillverkning av sådana arbeten, till vilka diorit plägade användas, samt att likaledes försäljning av den oslipade stenen omöjliggjordes.

Styrelsen för lantbruksinstitutet vid Ultuna framhåller, att det måste anses som en gärd av rättvisa att fritaga Larsson från kontraktets bestämmelser och tillstyrker förty på det bestämdaste bifall till hans ansökan.

Lantbruksstyrelsen har, under meddelande att Larsson dittills ärligen erlagt 1,000 kronor för den på honom belöpande stembrytningsrätten, uttalat att, då på grund av stenens beskaffenhet brytningsrätten icke hade det värde, som vid kontraktets ingående förutsattes, styrelsen ville tillstyrka, att sökanden befriades från de förpliktelser, han genom kontraktet åtagit sig.

Sveriges geologiska undersökning har, med hänvisning till ett av densamma den 23 september 1915 till lantbruksstyrelsen avgivet utlåtande, utvisande att den sten, som kunde brytas å ifrågavarande fyndplatser, icke vore att anse som prima »svart granit», tillstyrkt bifall till ansökningen.

Statskontoret anser i likhet med övriga i ärendet hörda myndigheter att, då av utredningen syntes framgå, att ifrågavarande granit icke vore av den beskaffenhet, som vid det ursprungliga kontraktets ingående förutsattes, och följaktligen brytningsrätten icke kunnat utnyttjas, sökanden borde hädanefter befrias från de honom enligt kontraktet åvilande förpliktelserna. Statskontoret framhåller vidare, att av enahanda skäl jämväl de personer, som jämte sökanden undertecknat det ursprungliga, ännu gällande kontraktet, borde befrias från sina åtaganden.

Sedermera hava i skrivelse den 7 februari 1930 ovanbemälda *Borg* och *Arnelius* anfört att, sedan Larsson, såsom framginge av hans ansökning, övertagit brytningsrätten till ifrågavarande stenfyndighet, de förre trott, att de vore skilda från affären. Enär emellertid, efter vad de inhämtat, kontraktet den 5 mars 1920 ännu torde vara emot dem formellt gällande, ville de, på motsvarande skäl som åberopats av Larsson, anhålla att bliva befriade från de förpliktelser gent emot staten, vilka de genom nämnda kontrakt iklätt sig.

I likhet med samtliga i ärendet hörda myndigheter finner jag starka skäl tala för bifall till Larssons hemställan. Det synes uppenbart, att ifrågavarande sten icke är användbar för de ändamål, vartill densamma varit avsedd att brukas, samt att Larsson och hans medkontrahenter icke ägt

Departements-
chefen

kännedom härom vid kontraktets avslutande. Under sådana förhållanden och då det icke synes mig vara överensstämmande med billighet att kräva fullgörande av kontraktet, när statens motprestation är utan värde, finner jag mig böra tillstyrka bifall till Larssons anhållan. Jag anser jämväl, i likhet med statskontoret, att även Borg och Arnelius, vilka torde hava betraktat sig såsom redan lösta från avtalet, böra samtidigt med Larsson befrias från dem enligt detsamma åliggande förpliktelser.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att Kungl. Maj:t må bemyndiga styrelsen för lantbruksinstitutet vid Ultuna att, så vitt angår statens rätt, upphäva ovanberörda, den 5 mars 1920 upprättade kontrakt rörande rätt till brytning av svart granit å mark tillhörande Ultuna egendom samt befria ovan omnämnda personer från dem genom kontraktet åliggande förbindelser till staten.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Vid protokollet:

Rune Thygesen.